

מנטובה יע"א שם היו הרב הגדול הרמ"ז ז"ל והרב הכולל מהר"י בריאל ז"ל שחיברו ספרים בדקדוק והחזיקו במנהג העולם.

והני חזני הבאים ישרש יעקב אגיד להם כי זה עני ר"י באבאני הנדפס קונטרס ישרש יעקב על שמו אינו המחבר אלא מדקדק אחד ירא להזכיר שמו ונתן הכסף לר"ב שידפיסנו על שמו, וזה אמת וצדק. ובו בפרק שנדפס קונטרס ישרש יעקב היה בחיים חיותו הרב הכולל כמהר"ר בנימין אספינוזא זלה"ה שהיה מדקדק גדול, ועשה חיבורים על פירושי הראב"ע ז"ל בנביאים וכתובים מלבד חכמתו בתלמוד ושאר חכמות, וקנא לה', וחיבר קונטרס גדול, שמו יסוד הקיום לשרש שרשיו של קונטרס ישרש יעקב הנז', וכתב שאין לסמוך עליו, והוא רצה לשרש סדר התפלות, ואין ישרש יעקב לר' יעקב באבאני אלא הוא מאחרים ועשה כמה שינויים שעלה מספרם מ"ב וגם יד ה' היתה ב"ם להומם ולאבדם. והאריך מאד על כל דבריו. ועל נקדישך ונעריצך וכו' כתב וז"ל בקיצור : הקבצו ושמעו וכו' ההיתה כזאת בימיכם לחשוב כל עדת ישראל טועים בדבר שבקדושה, וראוי לגעור בו בנזיפה. ופוק חזי מ"ש רז"ל בענין הלל הזקן עם בני בתירא על קרבן פסח שדוחה שבת וכו' ואמר הנח להם לישראל שאם אינם נביאים הם בני נביאים וכו', וכמה הלכתא גברוואתא איכא למשמע מהאי עובדא וכו'. על כן כל דבר שהוא מורגל בפי הציבור ראוי לסמוך עליו כאלו הם דברי נביא, דודאי סירכיהו נקטי ואזלי שכן הלל הזקן סמך עליהם ולבסוף נמצא שכך היא ההלכה. א"כ צריך לומר נקדישך ונעריצך בקמץ ושוא. והוכיח מדברי רד"ק כן כמנהג העולם. זהו קיצור תורף דבריו במה שנוגע לעניננו. ושם הסכימו עמו כמה רבנים, רבני תונס ורבני ליורנו והרב המובהק כמה"ר יוסף נ' סאמון ז"ל.

וכבר נודע שהגאון הרב תוספות יום טוב כתב שיאמרו חי העולמים בצירי על פי הדקדוק, ואני הדל הן כל יקר ראתה עיני תשובת רבנים מדקדקים שהסכימו להפך לומר חי פת"ח בברכות כפי המנהג.

ועל אלה אני בוכיה, על דור יתום שמניחין העיקר ולוקחים הטפל, ובפיהם ירצו שהם ידעו מה שלא ידעו הקדמונים, וכל ישראל טועים והם

ידעו האמת. ולבי בוער באש והלך בצערות. ואולם דק קנה זה יעצור עצרת הדברות. יהא רעוא קורא הדורות ישוב ירחמנו לפקוח עינים עורות והיו למאורות.

אזה"ח 1234567

אוצר החכמה ולולא כי אני כדאי הייתי גוזר גזירה דרב"ה על אלו המשנים שיחזרו למנהג כל ישראל ולא יסמכו על עצמם כי הם יורדי ים הדקדוק יותר מהראשונים. ומי שיש לו לב אם בעל נפש הוא ינהג ככל ישראל ואל יוציא עצמו מן הכלל. ושומע לנו ישכון בטח ישמע אל ויענם. והיה זה שלום מאת הצעיר וזעיר

חיים יוסף דוד אזולאי ס"ט

ועתה אמת אגיד כי בהגיע זה כתב ידי כהה על ריב בני ישראל ועל נצות'ם למעלת השואל, הרצה דברי לפני גדולים ראשי ישראל ואינהו משפירי להודיע חיבתם. קיימו וקבלו והסכימו שיחזרו הכל למנהג כל ישראל זאת לדורותם. דלא להשנאה והיתה הרוחה אור במושבותם. וגם ה' יתן הטוב יהי שלום בחילם שלוח בארמנותם. ונעתור להם משובצים זהב במילואותם ותפארת בנים על אבותם. בני עליה זרעא מעליא בני ש'ם למשפחותם. והשקט ובטח עד עולם בחצריהם ובטירותם. כי"ר.

יריעות האהל לגאון רבי שלום משה חי גאגין זצ"ל דף פג ע"ב – פה ע"ב

יריעות האהל הינו פירושו של רבי שלום משה חי גאגין (מח"ס שמח נפש, שו"ת ישמח לב, ישמח משה, ועוד) על ספר אהל מועד לרבנו שמואל ב"ר משולם ירונדי. רבנו שמואל ב"ר משולם ירונדי היה בתקופת הראשונים וספרו אהל מועד מוזכר כמה פעמים ע"י מרן בבית יוסף.

בתחילת דבריו, הרב יריעות האהל דן בנוסח הקדיש : "לעילא מן כל ברכתא", אם תיבת כל צריכה לינקד בקמץ רחב או בקמץ חטוף. והאריך הרב להוכיח ע"פ חכמת הדקדוק שצ"ל בקמץ חטוף, ושגם הנוהגים לומר בקמץ רחב צריכים לשנות את מנהגם. אנו מביאים כאן את המשך דבריו, המתייחסים על ניקוד כ"ף הכינוי ועל דברי מרן החיד"א בשו"ת יוסף אומץ סי' י.

ואל תתמה אשר תראה להרה"ג הרב חיד"א ז"ל בספר יוסף אומץ סימן יו"ד על המבוכה הגדולה אשר נהיתה בין החזנים על מלות רצונך, בתורתך, עבדך, וכן נקדישך ונעריצך, שיצאו מעוררין מהם הבקיאים בחכמת הדקדוק, ורצונם לשנות קריאתם הכ"ף בקמץ והאות הקודמת לה בשוא. כי כן נאה ויאה לומר במשקל לה"ק להזכר נמצא בכינוי השם ובפעלים המחוברים ליחיד זכר נמצא, אם לא תהיה מלה מופסקת. שכן הסכימו כל גדולי המדקדקים הראב"ע והרד"ק ובנין שלמה והגאון יעב"ץ ז"ל, ואסף וקבץ אותם בארוכה בספר ישרש יעקב ז"ל שגזרו אומר כי כן הוא מהראוי ע"פ חכמת הדקדוק. ולהחזנים האחרים קשה עליהם לשנות מנהגם שנהגו בימי הרבנים מימי קדם לומר הכ"ף בשוא והאות הקודמת לה בקמץ. והשיב הרב ז"ל שאין להם לשנות מנהגם שהן תיבות תדירות ומורגלות בפי כל ההמון אנשים ונשים וטף, והם עושים חדשות ומזלזלים לאלפי רבבות ישראל וכו'. והעיד על זה שבכל אה"ק וכל ארץ מצרים וקושטא ואזמיר וטוניס וכל איטאליא ואמשטרדם וכו' כולם עונים ואומרים נקדישך השי"ן קמץ והכ"ף שוא, וכעת אלפי רבנים מימי קדם החזיקו במנהג ולא מיחו בדבר וכו'. וע"ש כמה הפליג הרב הנ"ל ז"ל בלשונו הטהור להחזיק מנהג ישראל משנות עולם ע"כ.

ותאמר מעתה דה"ה והוא הטעם שיש לנו לומר כן בנדו"ד שאין למחות באלו הנוהגים לומר קל ברכתא בקמ"ר [בקמץ רחב] הגם דאיכא סרך איסור לפי הדקדוק שצ"ל קל בקמץ חטוף. שהרי גם שם הרב ז"ל לא מצא כדי לסתור את דברי המדקדקים ז"ל שאמרו שכן צ"ל נקדישך, וגם הוא גם הרב אספינוזא ז"ל לא מצאו שום מדקדק שכתב שיש לומר נקדישך. וגם שהרב ישרש יעקב אייתי שם שיש איסור בדבר לומר כמו המנהג, שהוא לשון הנופל לנקבה כאשר נבאר הדברים לקמן בעה"י, ואפ"ה החזיק במעוז המנהג מטעם שלא יהיה זלזול להרבנים לקדושים אשר בארץ. וה"ה שיש לנו לחוש כן בדקדוק זה במלת כל, שלא לשנותו ולכוף הש"ץ משום זלזול כנז"ל.

דלא היא ולא דמי כעוכלא לדנא. דלא בא הרב ז"ל לידי מידה זאת כ"א באותו מנהג של נקדישך ונעריצך, אשר ברור ונודע שהאמת שכל העולם ממזרח וממערב כולם אומרים בקמץ תחלה ולבסוף בשוא, עד כי לא נמצא עד אחד שיאמר בהיפך. ולחומר הנושא דן לומר שמוכרח להיות סוד נעלם שצ"ל מלות הללו כן. ע"כ שלא לזלזל כל ישראל ורבניהם העמיד הנמנהג, לא מצד הטעם והסברה והראיה כ"א בדרך נפלא חוץ מהמכוון הנהוג. לא כן הכא בנדו"ד כי רובא דרובא דעלמא אומרים כהלכה מן כל בחטף, ורק מועטים הם האומרים בקמ"ר. ועל כי ה"ג אף אם יהיו כל הקהל הזה אומרים כן מצוה להחזירם לומר כהלכה להצילם מצור מכשול. וכ"ש שכבר מלתנו אמורה שגם מנהג הק"ק הזה יב"ץ מימי קדם נהגו לומר בקמץ חטף, ועתה הוא שהש"ץ נהג לומר כן בקמ"ר והמתקנאים האחרונים יצ"ו הם באים להתזיר העטרה ליושנה ולהסיר לזות שפתים מהראשונים כמלאכים זיע"א שחלילה שטעו לומר שלא כהלכה. ועל צד זה היא הנותנת תשובת הרב ז"ל שמסעיית אותם שלא לשנות המנהג הקדום, וכותיה ומטעמיה. אלא דגם אי נימא שמקצת העם אומרים כן ומקצת העם אומרים כן, ואפילו אי נימא דרובא אומרים כל בקמ"ר ורק המקצת הוא שאומרים בקמץ חטף, אכתי אין דמיון מתשובת הרב ז"ל, מאחר דהא איכא מועטים שאומרים כהלכה והרוב הם הטועים לומר שלא כדן. ומנהג כזה שאינו כמו נקדישך ונעריצך שהוא מכל ישראל חזר להיות כאותם המנהגים שכתב הרב ז"ל עצמו בשו"ר ברכה שמצוה לבטלם שהם מדלת העם כו' כנ"ל. דהא אף אם היה סמך להאומרים

בקמ"ר כל שרוב הפוסקים גזרו איפכא להם שומעים וכמו שכתב הרב זרע אמת ז"ל כנז"ל. ועיין עוד להרב כנה"ג א"ח סי' רפב וסי' רפד וסי' תקסו, והט"ז בא"ח סי' תצד, והרב"ח ביו"ד סי' קפב, ובספר נוה שלום בא"ח סי' תקפב, ומוהר"ם מינץ סי' מג וסי' סו בשם ר"ת ז"ל, ובעין משפט⁸⁸ א"ח סי' א, כל אחד במקומו.

וזאת ועוד שאין לנו ללמוד מתשובת הרב יוסף אומץ ז"ל הנ"ל לנ"ד, דהתם עכ"פ הראה לנו הרב ז"ל דעת הרב אספינוזא ז"ל שסתר דברי הרב ישרש יעקב וכתב בספרו שמצא בדברי רד"ק סיוע לומר נקדישך בקמץ ושוא. ועם כי לא זכינו לאורו עכ"פ אמרה למלתא והרי מצא סמך אל המנהג, כי אף שיש מהפוסקים דס"ל דסמך על סברא יחידאה ומיעוט נגד רבים אינו כלום וכמש"ל, עכ"ז הא איכא נמי מאן דס"ל דבזה יש לקיים המנהג, והרב ז"ל סמך עליהם במנהג מפורסם כזה בכל העולם. אשר לא כן בנדו"ד דאין להאומרים כל בקמ"ר שום פוסק ומדקדק הפוצה פה ומצפצף שיש לומר הכי, דמודה הרב ז"ל דמצוה לבטלו שאינו כהלכה.

עוד זאת אני אומר, דאין ללמוד מאותה תשובה לנדו"ד כלל, וטרם אדבר בה אשר אני רואה בתשובה הנ"ל כי לא היתה רק ע"פ המקצת חזנים ההם שדקדקו לומר רצונך ותורתך ועבדך בשוא וקמץ כהוראת הישרש יעקב ע"פ המדקדקים נגעו גם במלות נקדישך ונעריצך. וע"ז הוא שחרה אפו בהם שאלו הם מלות תדיריות כו' וזהו שכתב בתחילת אמריו אליהם שרצו להגיה כפי מ"ש החכם מוהר"י באבאני ז"ל בספר ישרש יעקב שנראין הדברים שבספר ישרש יעקב לא הוא שדבר על פרטות נקדישך ונעריצך כ"א על כללות דקדוק המלות הבנויות על משקל הזה, והם רצו ללמוד גם על נקדישך ונעריצך. וכן מורה דקדוק לשונו הזהב "כפי מ"ש" ולא אמר כמו מ"ש (וספר ישרש יעקב הנז' אינו מצוי אצלנו). גם כי ראה ראיתי שהעיר כל חמתו על החזנים המדקדקים הנז' וגער בהם שלא ישנו את מנהגם הקדום מלומר נקדישך ונעריצך בקמץ ושוא, והס כי לא להזכיר שפי צדיק יהגה לומר שהגם

⁸⁸ שו"ת לגאון רבי עזרא מלכי – קושטאנדינה תק"ל.

שהאמת ע"פ הדקדוק ראוי שיאמר נקדישך ונעריצך בשוא וקמץ ואפ"ה מפני המנהג צ"ל בקמץ ושוא. שהרי אם האמת עם המדקדקים הוי א"כ אמירת נקדישך ונעריצך ח"ו כפרות, ואיך יתיר לומר כן, וגם לומר שכן הוא הטוב והישר לומר כמנהג כדי שלא יזלזלו ההמון בכבוד הרבנים הראשונים ז"ל שיאמרו לא ידעו לקרות הנקודות, ולא נחוש נגד זה על כבוד שמים ונקבע חלילה (כרות) [כפרות] בפה כל ישראל כולם עד עולם. ועוד כי יהיה סותר דברי כל הפוסקים ז"ל הנ"ל כולם וגם הוא עמהם בכמה מקומות הנ"ל שכת' איפכא. ולומר נמי שהרב ז"ל יכחיש את המדקדקים בכלל זה, ודעתו הוא שגם בקמץ ושוא יאמר לזכר יחיד נמצא אף בלי הפסק, גם זה קשה לשמוע שכל המדקדקים המפורסמים המכלול והראבי"ע והרד"ק והבנין שלמה והיעב"ץ ז"ל וכל המדקדקים נמשכו אחריהם והסכימו כולם כן ע"פ ראיות שבתנ"ך פסוקים לאלפים, וגם שיאמר כן בלי שום ראיה כלל. ועי' להגאון נוב"י ז"ל במ"ק סי' ב מ"ש לפי המדומה וכו', ולא זכר מן האשה כלל ע"ש ועוד שהוא העתיק בשאלה שהמנהג היה שלא לחוש אם נקרא כנוי השם ליחיד וכו' ונראה דמודה שע"פ הדקדוק כן הוא שקמץ ושוא בלי הפסק הוי ודאי כנוי לנקבה דוקא אלא שהמנהג היה שלא לחוש.

ומוכרח הדבר שגם הישרש יעקב המאסף כל המחנות בזה לא דיבר בפרטות [על] נקדישך ונעריצך כ"א על שאר מלות ושמות ופעלים. ויודה הרב ז"ל שהאמת איתם וראיותם אמת ואך החזנים החדשים ההם רצו ללמד דהוא הדין נקדישך ונעריצך, וע"ז גער עליהם כי מאחר שכל ישראל בכל כדור העולם נהגו לומר כן בקמץ ושוא מוכרח יש לחלק בכלל זה חילוק דק להפריד מלות הללו מיתר שמות הכנויים. וזה הוא שכתב עליהם : הא ודאי אינהו הוא דקא טעו בנקודות הכסף [הקצ'ף] עושי חדשות וכו'. ולא על גדולי המדקדקים דבר כן חלילה כמובן מהמשך הלשון.

ועיין בעין רואה אני בראיה שכלית וחושית כי רוח ה' נוססה בלב צדיק הרב חיד"א ז"ל. כי אינה ה' לידי תשובת הרב ישרש יעקב הנ"ל אשר הובאה כדמותה בספר לחם הבכורים בדף טז ע"ב ה"ה ארוכה מאר"ש מידה. ובסו"ד בדף כא ע"א כתב וז"ל : ומצאתי במחזור ישן בסדר קדושה של

יוה"כ הוגה על ידי חכם אחד, ובכן נקדישך מלך, כתוב בגליון כל האומר נקדישך מלך כמו שכתוב בספרים טועה בזה וחוטא חטא גדול, וכבר כתב הראב"ע ז"ל שלשון זה הוא כינוי לנקבה כו' ע"ש. כי בזה נתאמתה השערת כי לא דיבר הרב ישרש יעקב ז"ל בנקדישך ונעריצך ורק שהביא דברי בעל ההגה הנ"ל בנקדישך מלך כנזכר. ומזה נוכל להבין איך נתהווה הטעות אצל החזנים החדשים ההם שדימו ללמוד מספר ישרש יעקב דהוא הדין שצריך לומר נקדישך ונעריצך כיון שהביא שם שצ"ל נקדישך מלך. ולא הם לבדם חשבו כן כי גם הרב המדקדק ר"ב אספינוזא ז"ל שהביא הרב חיד"א ז"ל חשב כזאת בדעת הישרש יעקב, וע"ז נתאמץ נגדו לומר שצ"ל נקדישך ונעריצך כמנהג בקמץ ואחריה שוא, והסכימו עמו כמה רבנים ע"ש. ולכן גם הרב חיד"א ז"ל חרה לו על אותם חזנים דכיון שנהגו כל ישראל ממש לומר בקמץ ושוא מוכרח שיש לחלק.

ורוח ה' דיבר בו דבודאי יש לחלק לפקע"ד מנקדישך ונעריצך לנקדישך מלך. כי נקדישך מלך ודאי הם סמוכים זל"ז וזה יקרא אמצע המאמר כי הוא על משקל לך זרוע, הלמענך תעזב ארץ, למענך אלהים חיים. לכן כתב המדקדק בעל ההגה שצ"ל נקדישך מלך. שאם יאמר נקדישך הוי סימן לנקבה והוא כפרות גדול וחוטא לה', כהסכמת כל המדקדקים שלא יאמר כן להזכר כ"א בהפסק כמו כי קראך, כי פאךך, וכן רבים. ועיין להראב"ע ז"ל בספר הצחות דף קפב על פסוק הליכי והניקיהו לי שכתב וז"ל : אין המלה ב' מלות כאשר אמר הגאון כי אין בכל המקרא ליכי סימן לנקבה רק לעולם הוא לך גם ימצא לשון זה לזכר. אמנם אם יהיה באס"ף ומלות זרות כמו מה אפעל לך ואך לנקבה כן יהיה תמיד לא ישתנה כאשר ישתנה לזכר להיות הכ"ף קמוצה. עכ"ל. וכן ראיתי מפורש יותר כתב הרב ז"ל בספר מאזני לה"ק דף ריד על הסמוכים שיש בהם דרכים רבים, וכתב וז"ל : ויש מהם על דרך אחרת כמו לך וךך כו' שיהיו בהסמכם שלא בהפסק הענין בקמצות הכ"ף ואם היו באס"ף ופעמים עם זקף גדול יהיה הכ"ף בשוא ויתערב לשון זכר ונקבה כמו אקום להודות לך, חלילה לך, ונמצא מה אפעל לך והוא זר כו'. ע"ש עוד בארוכה.

ואני בער לא אדע שכול למה יאמר הרב ז"ל בבי ספריו ע"פ מה אפעל
 לך שהוא זר כיון שמלות נוצר האדם אינם סמוכות ומחוברים למלת לך עד
 שאי אפשר לומר מה אפעל לך בלתי אם יאמר נוצר האדם וא"כ הוי לשון
 מופסק ולא נמשך. ויש במינו רבים כה"ג מדקדוק לך וך, וכיון השרישונו
 חכמי ההגיון על כל מאמר ארוך שמוכרח להיות מחובר ממאמרים קצרים
 נפרדים אשר בהצמדם יחד יוכל צאת רעיון המדבר בתורה והמצוה על אופן
 שלם אשר יוכל האזן לשומעו ככל הצורך. דרך משל אמירת ה' לקין מה
 עשית ? (הוא מאמר קצר ונפסק ומלת מה בהרמת קול כדרך השואל) קול
 דמי אחיך ! (העמדה והפסק קטן מן הראשון) צועקים אלי מן האדמה (הפסק)
 גדול מהראשון כי נשלם המאמר מהשאלה ופעולת הפועל וגרם הפעולה אשר
 פעל. וכן על דרך זה יש מיני אופנים חיבורי מאמרים להוציא המחשבה כמו
 שהיא להכירה שכנגדו. ומאמר זה מה אפעל לך הוא קצר ושלם ומופסק, כי
 מאמר נוצר האדם הוא עומד וכאילו אמר נוצר האדם מה אפעל לך. והוא על
 משקל מה לי ולך איש האלהים שכתב הישי"ל שהוא מופסק כמו איש
 האלהים ! מה לי ולך ? ולדעתו למה לא כתב דגם זה כמו זר נחשב.

גם תראה מטעם הזרקא אשר הונח על מלת לך שיורה להדיא דהוי
 נפסק, כי הוא הראשון מהי"ט טעמים שקראום המדקדקים מלכים והם
 המפסיקים, ואין ראיה שהרב ז"ל פירש דבריו בספר הצחות ואמר ואם היו
 באתנח וסו"פ דודאי צ"ל דלאו בדוקא קאמר שהרי אין הטעמים הללו לבד
 מפסיקים, ועוד שבס' המאזנים שם הוסיף זקף גדול עם האס"פ, ואיך נאמר
 שהם דוקא. ועיין ברד"ק ז"ל ע"פ ומה יוסיף לך לשון רמיה שנראה נמשך
 וההוא אמר דהוי מופסק שיש בו טעם רביע שהוא מלך מפסיק ע"ש. וא"כ
 ודאי דהוא הדין זרקא דהוי מפסיק ויש בו שייכות אם ינקדוהו לך ואיך
 חשבו לזר בעיניו. וכבר ראיתי נרגש עליו הרב לחם הבכורים בדף יז ע"ב
 שכתב שאינו זר, אך לא פירש טעמו ונמוקו מפני מה אינו זר. ולפי דרכנו
 האמת אתו שאינו זר כמ"ש בעניותין.

ומעתה מובן הדבר לענ"ד דאין להקשות על מנהגנו שהוא מנהג כל
 העולם לומר נקדישך ונעריצך בקמץ ושוא, כיון שב' מלות הללו אינם

סמוכות ואינן צריכות האחת לחברתה מפני שיכול האדם לקדש את שמו יתברך ואומר נקדישך וכן יכול לומר נעריצך ואינו מוכרח להיות קשורות, וגם עם כנועם שיח וכו'. אלא שסידור המאמרים קצרים המופסקים הללו הוו חיבור לומר שאנו מקדישים ומעריצים אותו יתברך והוא כנועם שיח כו' א"כ הוו מלות עומדות ומופסקות כל אחת לעצמה ומתחברות להוציא המחשבה שלמה. א"כ יש שייכות לאומרם בקמץ ושוא גם למצוי זכר דעל כה"ג הרשות נתונה ולא באה בהם האזהרה. ואין להם דמיון עם פ' ויקרא לך זרע, ופ' הלמענך תעזב ארץ, שהם ודדמי להם נקראו סמוכים ודבוקים ממש. שאם לא תאמר זרע או תעזב ארץ אינה אמירה כלל מ"ש יקרא לך וכן הלמענך כי אין בהם הבנה כלל. וכן הוי דברך נצב בשמים, לך ולזרעך, וכן רבים. וכן אני אומר שיפה אנו אומרים מודים אנחנו לך דהוי מאמר נפסק אף כי הוא נמשך אל אמירת שאתה הוא וכו', אמנם נפסק המאמר קצר אלא שבא אחריו מאמר אחר שאתה הוא כו'. או שפירושו כנותן טעם אל הראשון למי שמפרש הראשון מודים משתחווים ואומר הטעם שמשתחווים לך מפני שאתה הוא כו'. או שמבאר הראשון שהוא מודים כפשוטו לשון הודאה ומבאר על מה מודים שאתה הוא כו'. באופן שמאמר מודים אנחנו לך הוא מופסק ושייך שינקד לך בקמץ ושוא להזכר כמו לנקבה. ואין לו דמיון עם המלה הבאה תוך ההמשך ממש שאזי חל הקפידה להיות הכ"ף נק' בקמץ. כמו כי כל פה לך יודה, וכל לשון לך תשבח, וכדומה להם, שצריך לנקדם בשוא וקמץ לזכר ודו"ק היטב. וזהו בלי ספק שאנו רואים שגם הסדורים המתוקנים ומדוייקים ע"פ דקדוק זה נקדו מודים אנחנו לך בקמץ.

ובדרך זה הביטה וראה איך נתיישבו כמה מלות אשר השיגו בהם הרב יש"י והלחם בכורים על הסדורים שלנו שכתבו כי סדורי תפלותינו כסו פניהם חרולי הטעיות. אם ממה שנפלו בדפוסים מהתרשלות המגיהם, ואם מקוצר דעתם בדקדוק ובכתבי הקודש ומעתיקים בלא התבוננות כו' וגורמים בזה נזק לרבים כו' יעו"ש. שעל פי האמור שפיר נוכל ליישב מלות רבות מהם ע"ד הנ"ל. ועת לכל חפץ לפרט הדברים אי"ה בהתבוננות רב ולא עת לדבר בזה.